

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף יט

רב נחמן אכשר משיפוי כובע ולמטה: רב נחמן הכשיר שחיטה שנעשתה מעל הטבעת הגדולה בשיפוי של הכבוע ולמטה.

אמר ליה רב חנן בר רב קטינא לרב נחמן - כמאן? לא כרבנן ולא כרבי יוסי ברבי יהודה: כמו מי אתה סובר? לא כרבנן ולא כרבי"י! כי המחלוקת שלהם היא רק באופן ששוחט את רוב הסימן בתוך הטבעת הגדולה, ויצא במיעוט השחיטה מעל הטבעת הגדולה, (לדעת רבנן פסולה ולדעת רבי"י כשרה). אבל לכו"ע אם שחט את רוב הסימן מעל הטבעת הגדולה פסולה.

אמר ליה אנא לא חילק ידענא ולא בילק ידענא: אני לא מכיר את 'חילק' ולא את 'בילק'. זהו ביטוי נפוץ שמשמעותו 'אני לא מכיר את פלוני ואת אלמוני'. אלא אני מכיר את דברי האמוראים דלהלן הסוברים שהשוחט משיפוי כובע ולמטה שחיטתו כשרה. כי האמוראים הללו סוברים כרבי חנינא בן אנטיגנוס החולק על רבנן ורבי"י שמקום זה כשר לשחיטה.

ואמר ר' יהושע בן לוי - מוגרמת דרבנן כשרה לרבי יוסי בר' יהודה, ודרבי יוסי ברבי יהודה כשרה לרבי חנינא בן אנטיגנוס: המוגרמת שפוסלים אותה רבנן (והיינו כששחט את רוב הסימן בתוך הטבעת ואת מיעוט הסימן מעל הטבעת), היא כשרה לרבי"י, כי הוא סובר ש'רובו ככולו' ואין זו הגרמה. והמוגרמת שפוסל אותה רבי"י (והיינו כשחט את רוב הסימן מעל הטבעת), היא כשרה לרבי חנינא בן אנטיגנוס, כי לדעתו אפילו שחט את כל הסימן מעל הטבעת כשרה (משיפוי כובע ולמטה).

קושיא: פשיטא! אלו הם דברים פשוטים. תירוץ: מהו דתימא ר"ח בן אנטיגנוס אדרבנן קאי, קא משמע לן: היה מקום לחשוב שרבי חנינא בן אנטיגנוס חולק רק על רבנן, וסובר כרבי"י שאם שחט רוב בתוך הטבעת ומיעוט מעל הטבעת כשרה. (כי לשון הברייתא לעיל 'העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס על מוגרמת שהיא כשרה' ויתכן שהכוונה למוגרמת בשיטת רבנן, והוא מעיד שלא כמותם כי הוא חולק עליהם

וסובר שהיא כשרה). קמ"ל שהוא חולק גם על ריב"י ומכשיר שחיטה מעל הטבעת. **קושיא: ואימא הכי נמי?** אולי באמת הוא חולק רק על רבנן? תירוץ: א"כ **'העיד עליה' מיבעי ליה!** אם כן היה צריך להיות כתוב **'העיד עליה רבי חנינא בן אנטיגנוס** שהיא כשרה', ובלי לכתוב **'מוגרמת'**. כי הוא מעיד על ההגרמה שעליה נחלקו רבנן וריב"י שהיא כשרה (וכדעת ריב"י). אך מכך שכתוב **'העיד רבי חנינא וכו'** על המוגרמת' משמע שהוא חולק על כל סוגי **'המוגרמת'** (לפי שתי הדעות הנ"ל), משום שלדעתו אפילו שחט מעל הטבעת אינה מוגרמת.

הלכתא כר' חנינא בן אנטיגנוס, דקאי רב נחמן כוותיה.

*

אמר רב הונא אמר רב אסי - מחלוקת בששחט שני שלישי והגרים שלישי: המחלוקת של רבנן וריב"י (בשוחט רוב בתוך הטבעת הגדולה ומיעוט בהגרמה מחוץ לטבעת), דוקא באופן ששחט שני שלישי מהקנה בתוך הטבעת, ואת השלישי האחרון מחוץ לטבעת. שלדעת רבנן כל השחיטה צריכה להיות בטבעת הגדולה ולדעת ריב"י מספיק רוב שחיטה כי **'רובו ככולו'**.

אבל אם קודם הגרים שלישי מחוץ לטבעת ואח"כ שחט שני שלישי בתוך הטבעת, לכו"ע השחיטה פסולה. משום שצריך לשחוט את כל המקום שבו יוצאת החיות של הבהמה. והחיות של הבהמה יוצאת בחיתוך רוב הראשון של הסימן. ומכיון שהוא הגרים בתחילת החיתוך (בשלישי הראשון של הסימן), אם כן כשהמשיך ושחט את השלישי הבא כהלכה ויצאה החיות של הבהמה, חלק מהחיתוך של יציאת החיות שלה נעשה בהגרמה.

אמר ליה רב חסדא: אדרבה, אדוני היה צריך לומר הפוך! כל המחלוקת של רבנן וריב"י היא כשהגרים שלישי ואחר כך שחט שני שלישי, שלדעת ריב"י כשרה, בדומה לשוחט בהמה שחצי הקנה שלה פגום, ששחיתו כשרה. וגם כאן כשהגרים בתחילה פגם את הקנה, וכשהמשיך ושחט שחיתו כשרה. ולדעת רבנן שחיתו פסולה, ואין זה דומה לשוחט חצי קנה פגום, כי שם הפגימה נמצאת במקום השחיטה, ולכן מכיון שפגימה של חצי קנה אינה מטריפה את הבהמה, כשהוא ממשיך ושוחט את הקנה השחיטה כשרה. אבל כאן החיתוך של ההגרמה אינו

במקום שחיטה, ולא מועיל כשימשיך וישחוט במקום שחיטה, משום שחלק מהחיתוך נעשה שלא במקום שחיטה.

אבל אם שחט שני שלישי ואחר כך הגרים שלישי, לדברי הכל השחיטה כשרה. כי למדנו במשנה לקמן 'רובו של אחד כמוהו' דהיינו שאם שחט רוב הסימנים והלך, שחיטתו כשרה. ואם כן לאחר שהוא שחט את רוב הסימן אין שום משמעות להגרמה שהוא עושה לאחר מכן!

א"ל רב יוסף: מי אמר לנו שדברי המשנה לקמן 'רובו של אחד כמוהו' הם לא דבריו של ריב"ז? אולי הוא אמר אותם לשיטתו. אבל רבנן אכן חולקים עליו וסוברים שלא מועיל לשחוט את רוב הסימן!

אמר ליה אביי: וכי כל מה שנאמר בדיני רוב בעולם, ריב"ז אמר אותם?

אמר ליה (ר' רב יוסף): אני דיברתי על רוב בשחיטה. כי הרי יש בזה מחלוקת של רבנן וריב"ז, ולכן יתכן שבכל מקום שנאמר שרוב כשר בשחיטה, אלו הם דבריו של ריב"ז ולא של רבנן!

נוסח אחר של הסוגיא. לפי הנוסח הזה, רב הונא אמר כמו ההצעה של רב חסדא בלישנא הקודמת. ורב חסדא הקשה עליו את הקושיא שהקשה רב יוסף בלישנא הקודמת.

לישנא אחרינא אמרי לה. אמר רב הונא אמר רב אסי - מחלוקת שהגרים שלישי ושחט שני שלישי. דרבי יוסי בר ר' יהודה סבר מידי דהוה אחצי קנה פגום, ורבנן - התם מקום שחיטה הכא לאו מקום שחיטה. אבל שחט שני שלישי והגרים שלישי דברי הכל כשרה, דהא תנן 'רובו של אחד כמוהו'.

מתקיף לה רב חסדא - מאן לימא לן דההוא רובא דהתם לאו רבי יוסי ברבי יהודה קתני לה? דלמא רבי יוסי ברבי יהודה קתני לה!

א"ל רב יוסף - אטו כל רובי דעלמא רבי יוסי ברבי יהודה קתני להו?

אמר ליה - אנא רובא דשחיטה קאמינא דשמענא להו דפליגי.

*

הגרים שלי, ושחט שלי, והגרים שלי: התחיל לשחוט את הבהמה 'בהגרמה' וכך עשה שליח מהקנה, ובאמצע נכנס למקום השחיטה שליח מהקנה, וחזר ויצא בהגרמה שליח מהקנה. לדעת רב הונא בשם רב השחיטה כשרה, כי החיות של הבהמה יוצאת בחיתוך השליש השני של הקנה שאז נחתך רוב הסימן, ואת החיתוך הזה שמוציא את החיות שלה, הוא עשה בשחיטה כשרה. לדעת רב יהודה בשם רב השחיטה פסולה והבהמה 'טרפה', כי צריך לשחוט את רוב הסימנים, וכאן הוא שחט רק מיעוט (שליח).

שחט שלי, והגרים שלי, ושחט שלי: רב יהודה אמר בשם רב שהשחיטה כשרה, כי בסך הכל שחט את רוב הסימנים (למרות שהחיות של הבהמה יצאה בהגרמה, כי לשיטתו הכשרות תלויה בשחיטת רוב הסימן, ולא בשחיטת החלק שבו יוצאת הנפש). הלכו ושאלו את רב הונא מה דעתו במקרה כזה? והוא אמר להם שהבהמה טריפה. שמע זאת רב יהודה והקפיד ואמר 'כשאני מטריף הוא מכשיר, וכשאני מכשיר הוא מטריף'.

אמר רב הונא שפיר קא מיקפד: יפה הוא מקפיד עלי. אחד, כי הוא שמע את המקרה הזה (של 'שחט הגרים ושחט') מרב, ואני לא שמעתי מרב אלא אמרתי את דעתי מסברא שלי. ועוד, הרי יש כאן שחיטה של רוב הסימנים ומדוע היא פסולה?

אמר ליה רב חסדא: אל תחזור כך ממה שאמרת ב'שחט הגרים ושחט', כי אם כן אתה תפסיד גם את מה שאמרת ב'הגרים שחט והגרים'!

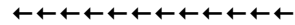
כי מדוע אתה מכשיר ב'הגרים שחט והגרים' והרי לא שחט את רוב הסימן? אלא משום שהחיות של הבהמה יצאה בהכשר על ידי השחיטה של השליח האמצעי. ואם כן ב'שחט הגרים ושחט' אתה צריך להטריף את הבהמה, משום שהחיות שלה לא יצאה בשחיטה כשרה אלא בהגרמה!

*

התמונות באדיבות "המאור המבואר"

איקלע רב נחמן לסורא: רב נחמן הזדמן לעיר 'סורא', שאלו אותו מה הדין שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי? אמר להם רב נחמן - זה מה שאמר ר' אלעזר בר מניומי, שחיטה העשויה כמסרק כשרה.

הגמ' מבינה כעת שכוונת ר' אלעזר בר מניומי ששחט תחילה בתוך הטבעת, והגרים מחוץ לטבעת, וחזר לתוכה, ונמצא שר' אלעזר בר מניומי הכשיר בשחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי!

קושיא על רב נחמן: ודלמא במקום שחיטה: אולי ר' אלעזר בר מניומי מכשיר 'כמסרק' רק במקום שחיטה, אבל אם עשה הגרמה מחוץ למקום שחיטה (= בשליש האמצעי) פסולה.

הגמ' לא מבינה את הקושיא: במקום שחיטה מאי למימרא? והרי זהו דבר פשוט שבמקום שחיטה אינה נפסלת אם שחט כמסרק, ומה ר' אלעזר בר מניומי בא לחדש לנו?

מהו דתימא בעינן שחיטה מפורעת וליכא, קמ"ל: היה מקום לחשוב שצריך שחיטה גלויה וניכרת, וכשהיא כמסרק אינה גלויה וניכרת, לכך מחדש לנו ר' אלעזר בר מניומי שכשרה. נמצא שר' אלעזר בר מניומי דיבר על 'כמסרק' במקום שחיטה, וא"כ אי אפשר להוכיח מכאן שר' אלעזר בר מניומי הכשיר בשחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי.

יטיב רבי אבא אחוריה דרב כהנא, ויטיב רב כהנא קמיה דרב יהודה, ויטיב וקאמר: כלומר רב כהנא שאל את רב יהודה - שחט שלישי, והגרים שלישי, ושחט שלישי, מה הדין? א"ל רב יהודה - שחיטתו כשרה (כפי שאמר רב יהודה לעיל, שאין הטעם תלוי ביציאת החיות אלא בשחיטת רוב הסימן).

עוד שאל אותו - **הגרים שלישי, ושחט שלישי, והגרים שלישי מהו?** א"ל רב יהודה - שחיטתו פסולה (כשיטת רב יהודה לעיל).

עוד שאל אותו - **שחט במקום נקב מהו?** כלומר שהיה חצי הקנה פגום בצידו החיצוני, והוא התחיל לשחוט שם והמשיך עד שחתך את רוב הקנה. א"ל רב יהודה - שחיטתו כשרה.

עוד שאל אותו - **שחט ופגע בו נקב מהו?** כלומר שהיה חצי הקנה פגום בצידו הפנימי הפונה לצד המפרקת, והתחיל לשחוט בצד החיצון (השלם) עד שהגיע לנקב. א"ל רב יהודה - שחיטתו פסולה.

אזל רבי אנא: הלך רבי אבא ואמר את דברי רב יהודה לפני ר' אלעזר, הלך ר' אלעזר ואמר את הדברים לפני ר' יוחנן, אמר לו רבי יוחנן - מה ההבדל בין שחט במקום נקב שהכשיר רב יהודה לשחט ופגע בו נקב שפסל?

א"ל: אמר לו ר' אלעזר - אם שחט במקום נקב, הרי זה כמי ששחט עובד כוכבים חצי קנה, וישראל וגמר את השחיטה, שהחיות של הבהמה יצאה ע"י ישראל וכשרה, וכמו כן כאן שחצי הקנה כבר היה נקוב והוא השלים את השחיטה והחיות יצאה ע"י שחיטתו (והיא לא נטרפה בנקב שהיה בה כבר קודם, כיון ש'פסוקת הגרורגרת' שיעורה ברוב), ולכן הכשיר רב יהודה. אבל אם שחט ופגע בו נקב, הרי זה כמי ששחט ישראל וגמר עובד כוכבים שהיא פסולה, כיון שהשחיטה נגמרה בפסול, וכמו כן כאן שלאחר ששחט היה נקב, ונמצא שלא הוא השלים את השחיטה, ולכן פסל רב יהודה.

קרי עליה עובד כוכבים עובד כוכבים: רבי יוחנן ליגלג על רבי אלעזר ואמר לו - 'עובד כוכבים עובד כוכבים', כלומר אתה תולה את טעמך בשחיטת עובד כוכבים, ואתה יכול לומר כל היום 'עובד כוכבים עובד כוכבים', אבל אין הטעמים דומים.

אמר רבא: רבי יוחנן צדק בכך שאמר לו 'עובד כוכבים עובד כוכבים'!

בשלמא התם מדהוה ליה לישראל למשחט רובא, ולא שחט, כי נפקא חיותא בידיא דעובד כוכבים קא נפקא: כי לגבי עובד כוכבים, מכך שלישאל היה קנה שלם לפניו, והיה עליו לשחוט את רובו והוא לא שחט אלא חציו, נמצא שלא עשה כלום, לפי שחיות הבהמה לא יוצאת בשחיטת חצי קנה וכאילו הוא קנה שלם, וכשבא העובד כוכבים ושחט אחריו הרי זה כאילו הוא עשה הכל, משום שהחיות יצאה על ידו.

אלא הכא מכדי משחט שחית, מה לי במקום נקב מה לי פגע בו נקב: אבל כאן (לגבי שחט ופגע בנקב) הרי הוא שחט את כל מה שהיה שלם בקנה, וכיון שבהמה לא נטרפת מחמת חצי הקנה הפגום הרי זה כאילו שחט קנה שלם, לפי ששחט את כל מה שהיה עליו לשחוט, וא"כ אין הבדל בין אם התחיל לשחוט במקום נקב לבין אם התחיל לשחוט מהצד השלם ואח"כ פגע בנקב, שבשניהם הוא הוציא את חיות הבהמה ושחיתו כשרה.

משנה: השוחט מן הצדדין: צידי הצוואר. **שחיתו כשרה:** אפילו לכתחילה.

המולק את העורף מן הצדדין מליקתו פסולה: לפי שנאמר לגבי מליקה "ומִלֵּק אֶת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ", דהיינו מאחוריו.

השוחט מן העורף: מאחורי הצוואר. **שחיתו פסולה:** כיון ששבר את המפרקת לפני ששחט את הסימנים, וכבר נטרפה הבהמה בשבירת המפרקת. ויבואר בגמ'.

המולק את העורף מן העורף: וחתך את הבשר והמפרקת עד שהגיע לסימנים. **מליקתו כשירה:** לפי שכך מצות מליקה לכתחילה, וכפי שיבואר בגמ' לקמן.

השוחט מן הצוואר: תחת הגרון. **שחיתו כשרה:** שכך דרך רוב השחיתות.

המולק מן הצוואר מליקתו פסולה: שנאמר "מִמּוֹל עֶרְפוֹ", דהיינו דווקא מאחוריו.

שכל העורף כשר למליקה, וכל הצוואר כשר לשחיטה, נמצא שהמקום שכשר בשחיטה פסול במליקה, והמקום שכשר במליקה פסול בשחיטה.

גמרא: שאלה: מאי עורף? מה כוונת המשנה 'עורף'?

אילימא עורף ממש: אם הכוונה לעורף ממש שהוא מאחורי הראש כנגד הפנים, א"כ מדוע המשנה אומרת דווקא שהשוחט בעורף פסול, והרי אפילו המולק בעורף פסול, שהרי התורה אמרה שהמליקה היא "מִמּוֹל עֶרְפוֹ" ולא ערפו.

תשובה: אלא מאי עורף, 'ממול עורף', אלא 'עורף' שאמרה המשנה הכוונה למטה מהעורף, שהוא המקום שכנגד הצוואר, וכפי שאמרה המשנה בסיפא - 'כל העורף כשר למליקה', ומכאן ראה שאין כוונת המשנה לעורף ממש, שהרי העורף הוא מקום קטן ולא שייך לומר בו 'כל העורף', אלא ודאי הכונה למול העורף שהוא ארוך, ועל זה אמרה המשנה שכולו כשר למליקה.

שאלה: מנהני מילי? מנין לנו שאכן המליקה היא מאחורי הצוואר?

תשובה: **דתנו רבנן:** נאמר בתורה "ממול עֶרְפוֹ", דהיינו מול הרואה את העורף, כלומר החלק שמאחורי הצוואר.

וכן הוא אומר: בלק אמר על בני ישראל "הֲנֵה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הֲנֵה כֶּסֶה אֶת עֵין הָאָרֶץ **וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי**", ובודאי לא התכוון בלק שהם יושבים עליו ממש, אלא כוונתו שהוא רואה אותם, ומכאן ש'מול' הכונה שהוא רואה אותו.

ואומר: וכן נאמר (לגבי ירמיהו שהוכיח את ישראל שאינם שמועים לדברי ה') "כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְפָּה וְלֹא פָנִים", מכך שנאמר "עורף ולא פנים" ולא נאמר 'כי פנו אלי עורף ולא צוואר' ('צוואר' הוא הגרון), משמע שהעורף לא נמצא מאחורי הגרון אלא מאחורי הפנים, וא"כ 'מול הרואה את העורף' הוא מאחורי הגרון.

שאלה: **מאי ואומר?** מדוע הבאנו פסוק נוסף לכאן מה זה 'ממול עורף', והרי למדנו זאת כבר מהפסוק הראשון?

תשובה: **וכי תימא:** לפי שהיה מקום לחשוב שאנו לא יודעים היכן העורף עצמו שעל ידי זה נדע היכן הוא המול שלו, לכך הבאנו את הפסוק 'כי פנו אלי עורף ולא פנים' שמשמע שהעורף הוא מאחורי הפנים, וכעת שאנו יודעים שהעורף הוא מאחורי הפנים, נמצא ש'מול העורף' הוא מאחורי הצואר במקום ש'רואה' את העורף.

*